

REVIZE STRATEGIE OCHRANY KRAJINNÉHO RÁZU KRAJE VYSOČINA

Roman Slouka, Barbora Švíková, Marian Zapletal

Hodnocení krajinného rázu, jehož ochrana je zakotvená v zákoně o ochraně přírody a krajiny, se provádí s cílem stanovit hranice únosnosti záměru, ať již jde o konkrétní stavební činnost nebo potenciální rozvoj území. Krajský úřad Kraje Vysočina provedl v roce 2024 revizi koncepčního dokumentu Strategie ochrany krajinného rázu Kraje Vysočina. Revize byla provedena s ohledem na umísťování záměrů obnovitelných zdrojů energie do volné krajiny.

Úvod

O vytvoření strategického dokumentu k ochraně krajinného rázu ve smyslu ust. § 77a odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, rozhodlo Zastupitelstvo Kraje Vysočina v r. 2007. Důvodem tohoto zadání byl značný počet záměrů staveb ve volné krajině. Strategie ochrany krajinného rázu Kraje Vysočina (SOKR) byla zpracována externím subjektem v letech 2008–2011* s doplněním dalších podkladů v r. 2016. Strategie v celkem 22 dílčích geografických oblastech (oblastech krajinného rázu) popisuje krajinné hodnoty a navrhuje jejich ochranu. S ohledem na nutnost vyhodnocování specifických staveb obnovitelných zdrojů energie bylo v r. 2022 v orgánech kraje rozhodnuto o aktualizaci SOKR se zaměřením právě na vysoké větrné elektrárny (VTE) a fotovoltaické elektrárny (FVE). Aktualizace SOKR provedl Odbor životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Kraje Vysočina v letech 2022–2024.

Cíle revize

Revize se zaměřuje především na hodnocení umístění výškových staveb v krajině. Výstupy (textové a mapové) mohou být podkladem pro rozhodování o umísťování obnovitelných zdrojů elektrické energie (OZE). Revize se týká území Kraje Vysočina s výjimkou území CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory. Revize SOKR je provedena tak, aby byla nezávislá na nestabilní a proměnlivé legislativě v oblasti posuzování a povolování OZE. Pro umísťování FVE postačuje popis typových projevů krajinného rázu, které je třeba při povolo-

vání těchto staveb zohlednit. Pro VTE je zpracována mapová část včetně atributové tabulky a stručné vyhodnocení jednotlivých oblastí krajinného rázu s ohledem na vhodnost/nevhodnost umísťování VTE.

Metodika

Vysoké větrné elektrárny vzhledem k jejich velikosti (v horní úvrati jde o 150 až 250 m) znemožňují ochranu krajinného rázu v předpokládaném zákonném rozsahu zejména s ohledem na harmonické měřítko a harmonické vztahy v krajině. Proto se revize SOKR soustřeďuje na projevy krajinného rázu, které s VTE nejvíce kolidují, a snaží se kolize eliminovat, nebo zmírnit, tj. nalézt místa, kde lze/nelze VTE umísťovat. Konkrétní lokalizace VTE ale není známa, proto jde o koncepční přístup. Přímá kompenzační opatření mají jen malý význam, jsou možná v omezené míře jen z místa pozorování VTE. V obecné rovině jsou VTE nejvíce potlačeny pozitivní projevy krajinných dominant, což jsou krajinné předěly a vrcholy, a projevy dominant kulturněhistorických, zejména sakrální stavby, hrady, tvrze, zámky apod. V těchto případech jde o kolizi vizuální. V případě dalších pozitivních projevů krajinného rázu je nežádoucí přímá kolize při umísťování VTE, tj. do místa – plochy takového projevu, jedná se o tzv. historické členění krajiny a tzv. místa krajinného rázu.

Jevy (prvky) pozitivního projevu krajinného rázu dle SOKR jsou plošné – oblasti a místa krajinného rázu, prvky historického členění krajiny přírodní parky, chráněné krajinné oblasti, liniové – silue-

ty sídel, krajinné předěly, a bodové – dominanty přírodní a kulturněhistorické.

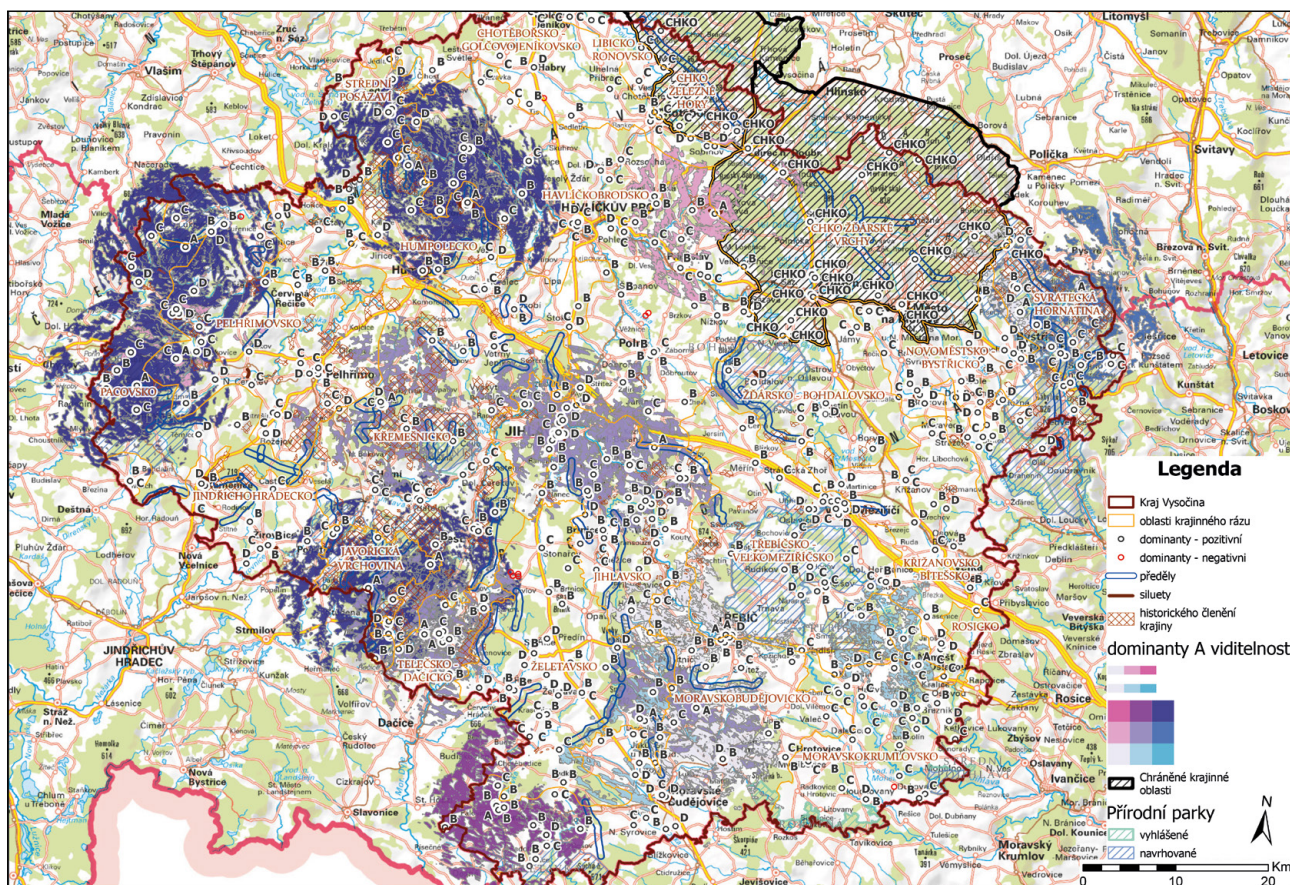
Plošné prvky tvoří tzv. místa krajinného rázu, tj. pohledově spojitá místa s větší koncentrací pozitivních hodnot krajinného rázu, a dále tzv. prvky historického členění krajiny, tj. pozůstatky původního rozložení plužin, cestní sítě, doprovodné zeleně, komponované krajiny.

Mezi liniové prvky se řadí tzv. siluety sídel (vizuální působení většího sídla, které je pro sídlo typické, neopakovatelné) a tzv. významné krajinné předěly, které vytváří horizonty krajiny oddělující jednotlivé oblasti krajinného rázu. Morfologicky mají většinou charakter táhlých vyvýšenin.

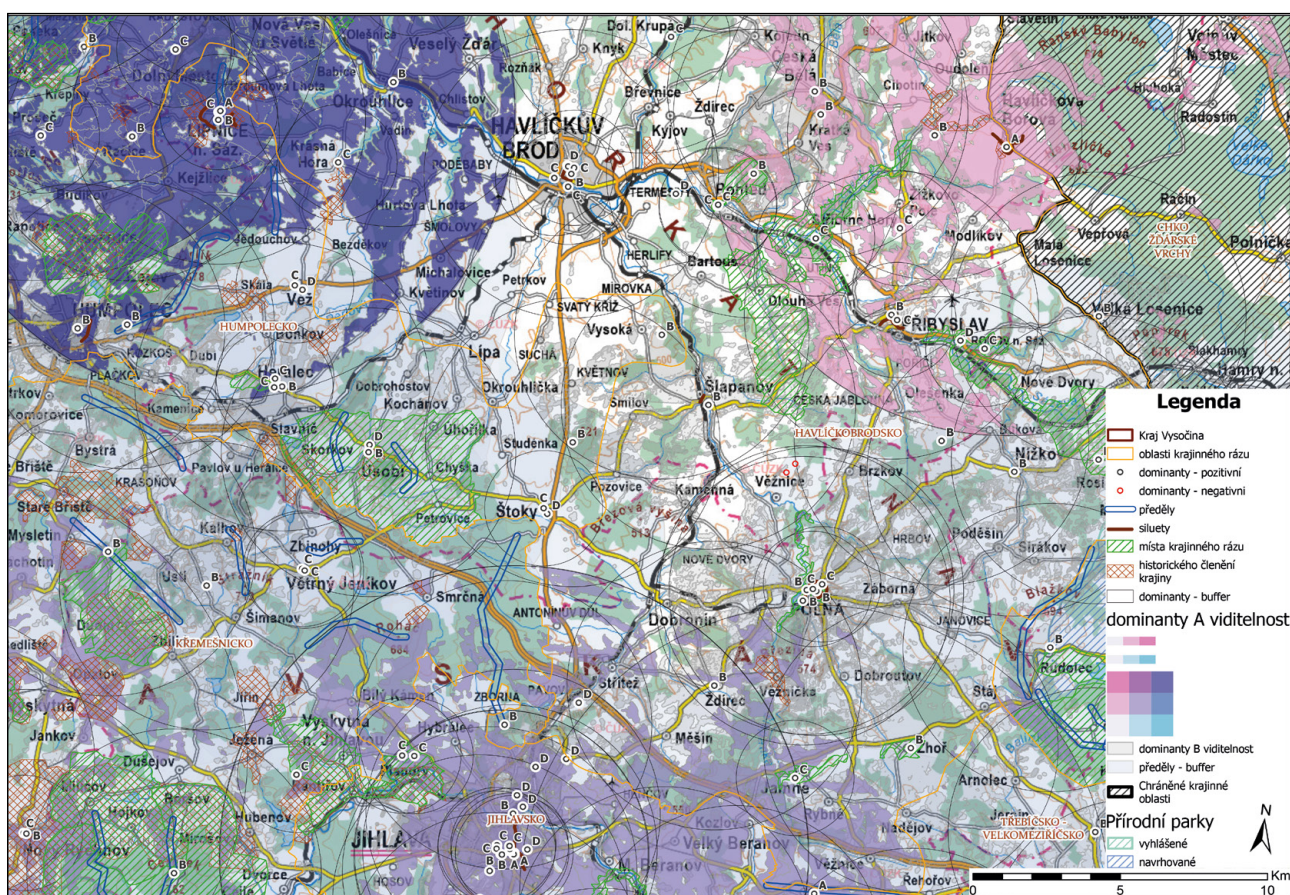
Jako bodové prvky se uplatňují přírodní (krajinné) a kulturněhistorické dominanty. Krajinné dominanty ovlivňují často velká území díky svému převažujícímu uplatnění oproti ostatním prvkům krajinné scény, často uzavírají pohledový prostor nebo jsou výraznými orientačními body. Kulturněhistorická dominanty je krajinný prvek či složka v krajině, jehož význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti. Reálně jde především o sakrální stavby, hrady, zámky, tvrze, jejich zříceniny, rozhledny apod.

Konkrétním krajinným dominantám byly přiřazeny hodnoty A, nebo B. Hodnota A znamená vyšší význam krajinné dominanty – tvarově nápadný, relativně vyšší a vizuálně výrazný krajinný předěl nebo vrchol specificky identifikovatelný v rámci kraje. Hodnota B je přiřazena méně výrazným a pouze místně vizuálně významným předělům a vrcholům.

* Strategie ochrany krajinného rázu Kraje Vysočina z roku 2008 vč. rozborové části, metodiky návrhu ochrany a mapových podkladů je k dispozici na <https://www.kr-vysocina.cz/strategie-ochrany-krajinného-razu-kraje-vysocina/d-4016899/p1=122306>.

Mapa s krajinnými a kulturněhistorickými dominantami a viditelností dominant A

Mapa s dominantami – detail

U krajinných předělů sehraává roli též mezující charakter – oddělení specifických míst, resp. oblastí krajinného rázu. Pro krajinné dominanty hodnoty A byla stanovena základní ochranná zóna odvozená z jejich předpokládané viditelnosti 10 km, u dominant s hodnotou B je uvažováno s viditelností 5 km. Všechny krajinné dominanty lze označit jako reálné geomorfologické útvary – nejedná se tedy o pouhé jejich vizuální působení (např. ve svahu, napříč údolím apod.). V některých případech bude při kauzálním posuzování (zde míněno jako posuzování každého jednotlivého případu) možné základní ochrannou zónu zmenšit s ohledem na výrazně asymetrický tvar předělu nebo vrcholu.

Konkrétním kulturněhistorickým dominantám byly přiřazeny hodnoty A, B, C, nebo D. Hodnota A znamená výrazně viditelný objekt s vysokým kulturněhistorickým významem (s ohledem na stáří, stavební sloh, výlučnost apod.), hodnota B výraznou viditelnost objektu s menším kulturněhistorickým významem nebo naopak stavebně historicky cenný objekt s menší vizuální působivostí, hodnota C je přiřazena objektu s místní viditelností a místní kulturněhistorickou důležitostí. Objekty s hodnotou D leží většinou v intravilánech sídel a mimo něj se pohledově neuplatňují. Základní ochranné zóny jsou pro hodnotu A 10 km, B 5 km, C 2 km a pro D nejsou stanoveny vůbec. Velikost ochranných zón byla arbitrárně stanovena na základě empirie – jde o předpokládanou zřetelnou viditelnost těchto objektů. Kulturněhistorické dominanty s hodnotou A mají význam celostátní nebo regionálně neopakovatelný, s hodnotou B regionální nebo nadmístní, s hodnotou C místní. Hodnota je ale vždy upravována s ohledem na vizuální působení dominanty – např. odkryté archeologické naleziště celostátního významu vizuálně se uplatňující max.

v desítkách metrů bude mít hodnotu C, nebo D.

Podstatou revize SOKR v mapové části je proložení základní ochranné zóny bodové dominanty s hodnotou A a B s její skutečnou viditelností. Za tím účelem byla z otevřených zdrojů zjištěna či jinak odhadnuta výška kulturněhistorických dominant. U dominant krajinných byla s ohledem na jejich tvar k nejvyšším bodům dominant připočtena výška (nejčastěji v nižších desítkách metrů) tak, aby ochranná zóna mohla být vymezována od jejich skutečného vrcholu. Nejvyšší body výškově málo členitých vyvýšenin totiž nebývají přímo viditelné, a přitom se při dálkových pohledech jedná o vizuálně výrazné geomorfologické útvary.

Při posuzování konkrétních záměrů – vhodnosti/nevhodnosti umísťování VTE v jednotlivých oblastech krajinného rázu – je kromě vizuálního dotčení dominant a přímého dotčení historického členění krajiny a míst krajinného rázu přihlíženo též k charakteru sídelní struktury, především s ohledem na počet potenciálně dotčených sídel, a případně k viditelnosti dominant a krajinných prostor z potenciálně více navštěvovaných míst. Kromě vizuálního působení krajinných dominant se přihlíží též k dalším projevům krajiny citlivějším na umísťování velkých staveb – členitosti krajiny a prostorům položeným ve větší nadmořské výšce, v níž by umístění VTE mohlo narušovat navazující scénérie. U míst krajinného rázu je třeba brát v potaz jak estetický projev, tak i rozvojový potenciál lokality, např. rekreační. Přitom je možné vycházet z předpokladu, že vizuální dopad VTE na krajinný ráz se nebude příliš lišit v případě kauzálního posuzování záměru a vymezování tzv. akceleračních oblastí, pro něž se předpokládá velikost v jednotkách až nižších desítkách km². Každá vizuální kolize do-

minanty se záměrem OZE nemůže znamenat, že záměr OZE nebude možné do krajiny umístit. Nesouměřitelná velikost VTE s jakýmkoliv prvky české krajiny a jejich zřetelná viditelnost (12 a více km) by znamenala, že VTE nebude možné umístit nikam. Lokalizace a hierarchizace kulturněhistorických a krajinných dominant je pouze základním vodítkem pro to, do kterých míst je vzhledem k viditelnosti, významu a koncentraci těchto dominant umístění VTE nevhodné.

Závěr

Revize Strategie ochrany krajinného rázu Kraje Vysočina bude využitelná jako oborový dokument pro rozhodování orgánů ochrany krajiny pro obecní úřady obcí s rozšířenou působností, Krajský úřad Kraje Vysočina i Ministerstvo životního prostředí. Dále může sloužit jako podklad pro územně plánovací dokumentace různých stupňů a typů – územní plány obcí, Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina, Územní rozvojový plán apod. Poslouží však také jako vodítko i investorům kauzálních záměrů VTE. Výsledek revize SOKR je veřejně přístupný a je použitelný i pro vymezení tzv. akceleračních oblastí v územně plánovací dokumentaci, což jsou území, na nichž by se měly OZE umísťovat a povolovat ve zrychleném a zjednodušeném administrativně-správním režimu, vždy však tak, aby byly šetřeny veřejné zájmy, tj. i zájmy na ochraně krajiny.

JUDr. Mgr. Roman Slouka

Ing. Barbora Švíková

Odbor životního prostředí a zemědělství
Krajský úřad Kraje Vysočina

Ing. Marian Zapletal

Odbor územního plánování
a stavebního řádu
Krajský úřad Kraje Vysočina

ENGLISH ABSTRACT

Revision of the Landscape Protection Strategy of the Vysočina Region, by Roman Slouka, Barbora Švíková, Marian Zapletal

The assessment of landscape character, the protection of which is enshrined in the Nature and Landscape Protection Act, is carried out with the aim of determining the limits of a project's acceptability, whether it concerns specific construction activities or potential spatial development. In 2024, the Regional Authority of the Vysočina Region revised the conceptual document Strategy for the Protection of the Landscape Character of the Vysočina Region. The revision was carried out with regard to the placement of renewable energy projects in open countryside.